

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Martinii Tridentini E Societate Jesu Sinicae Historiae Decas Prima

Martini, Martino

Monachii, 1658

Liber Sextvs De imperante Familia Cina.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11848

MARTINI MARTINII

è Societate JESU,

SINICÆ HISTORIÆ

LIBER SEXTUS

De imperante Familia CINA.

PRIMUS IMPERATOR

CHINGUS sive XIUS.

Imperavit annis XXXVII.

HINGUS rex ubi Sinicum adeptus est imperium, XIUS Cylo 41. anno
52. ante Chri-
stum 146. dici voluit; nequitiâ & virtute diversis temporibus insignis. Nihil medium tenuit; magnanimus æquè ac crudelis; effusus in publicis operibus, quorum aliqua exstruxit præclara sanè, artisque præcipuæ, de quibus suo loco. A subditis pecunias extorquebat miris modis; bello potens milites optimè tractabat amabatque; cives autem plusquam æquum esset, vexabat. Novarum rerum curiosus inprimis. Nam sub eo primùm Sinæ magnis classibus omnem Indiam pervagati sunt; quàm emissis copijs navalibus maximâ subegit ex parte, pedestri etiam itinere BENGALAM usque SCORI & CAMBOYAN penetravit. Subjunctis deinde in potestatem suam provincijs Australibus auxit mirificè Sinicum imperium. Sed has & reliquas hujus Imperatoris res erit, cum persequemur breviter alio loco. Illud hîc non tacebo, videri mihi admodum probabile, non apud Indos modò, verùm apud exterarum etiam nationes Sinarum nomen ab regiæ istius familiæ nomine fluxisse, ut SINARUM seu CINARUM potiùs appellaretur imperium. Vnde Sinarum
appellatio? Istorum namque regum tempestate primùm, CINARUM fama nominèque pervenit ad exterarum gentes, ad Indos præcipuè, apud quos postmodum hæsit, & ab illis acceperunt subactâ Indiâ Lusitani. Hæc enim CINA familia in maximâ Sinarum ad occidentem vergentium parte regnabat; imò cum exteris gentibus bellum gessit, ut supra diximus,

mus. Fixâ dein ibidem imperij sede, C I N I C U M dicebatur imperium. Postea verò quàm ad rerum humanarum culmen evasit, multò plura externis bella fecit. Unde nil mirum, si C I N I C Æ appellatio- nis usus apud eos invaluit. Ac licèt extremam hanc Asiam vario nomine appellent Sinæ, prout imperatrices quoque familiæ variant; primò tamen auditum nomen exteri retinere. Notandum verò, primam literam (non Itatorum, sed Hispanorum vel Germanorum more pronunciandam. ita, ut scriptum C I N per Z, asperiore sono prodeat è gutture. Argumentum in hanc rem suppeditat lapis ille, (de quo suo loco) qui anno domini septingentesimo octogesimo secundo ab illis, qui primi divinam legem in Sinis promulgavere, partim Sinicis, partim Syriacis literis inscriptus & in provinciâ X E N S I repertus inter alia vocabulum Z I N O S T O N habet, quod extremam Asiam significat, quasi dicas Z I N regionem sive terram. Hæc mea est de Sinici nominis notatione opinio, de meliore conjecturâ nihil præjudicantis. Sed revertamur ad historiam, quam nihilominus Sinicam molliore litterâ placuit inscribere, quò tam facilis esset, quàm communis omnibus pronuntiatio.

Proverbium.

Sinarum proverbium est, volucre & conchâ certantibus piscatorem lucrum facere, agentium; quod cum nostrate consentit, quo inter duos litigantes tertium gaudere dicimus. Quippe concharum quoddam genus est, cum è mari exierint sese aperuerint, ita in aprico litore somnum capientium. Tum pelagiæ aves, siquam fortè dormientem conspexerint, prædæ ac carnibus inhiantes invadunt unguibus, eam tollentes in aëra. Concha vulnerata confestim se magnâ vi claudit, attentâque volucrem secum suo pondere simul in terram trahit. Quo animadverso piscatores unâ volucrem cum conchâ capiunt. Idem prorsus hæc tempestate contigit. Quippe reges Sinarum post victoriam, quam à C I N O communibus armis reportaverant, statim ruptis foederibus, velut quietis impatientes inter se contendere ceperunt insigniter adjunctâ Imperatoris felicitate, qui cognitis eorum discordijs debellavit singulos atque delevit.

Primum bellum inter G U E I C H A O que reges exarsit, ex hoc initio. C H A U S per L I E N P O U M Præfectum G U E I O devicto, quas F A N I A N G regio complectebatur, urbes eripuit. C H A O interea rebus humanis erepto, filius ejus abrogatâ L I E N P O O Præfecturâ alium summisit. Cui cum nollent L I E N P O U S decedere; ad arma ventum est,

est, acceptaque ab utroque Praefecto luculenta clades. Denique LIENPOUS ad GUEIUM confugit, nova discordiarum inter duos reges materia. Erat LIENPOUS homo praevalidus: unus oneri manibus in sublime tollendo sufficiebat, quantum alij decem è robustioribus vix levarent; sed & unus vorabat, quantum alij decem.

Imperator hâc bene gerendae rei occasione utendum ratus, primum UANGCIENO Praefecto duce contra CHAUM movet. Cujus exercitum ab alijs regibus desertum commissio apud HANTAN urbem proelio magnâ strage delevit, impetumque victoriae secutus, cum ipsâ regiâ regem quoque cepit. Quem Imperator ad se missum jubet è medio tolli cum totâ illius stirpe, nec infontibus parcendo; regnum autem in provinciâ formam redegit. Antequam conflaretur hoc bellum, Imperator aliquos è CHAI Praefectis corruerat; qui apud regem hoc egere calumnijs, ut LIMOUU egregium bello ducem, cujus ille fortitudinem ac militarem scientiam formidabat, in rebellionis suspicionem vocarent. Rex, ut sit perturbatis rebus, credulas aures praebuit calumniantibus, revocatoque LIMOUU duos alios duces substituit. Is indignitate rei motus, utrumque necat; milite tamen, secus ac praecavebat, in duas factiones distracto. Nihilominus à suis adjutus, cum Imperatoris exercitu confligit; at viribus impar, acceptâ illâ clade, de quâ paulò antè dictum est, CHAO regnum perdidit.

*Limous dux
belli calumnijs
petitus.*

Posthâc TANUS, YENIS filius, CHAI regis affinis sui caedem persequi occiso Imperatore statuit. Habebat apud se captivum Imperatoris ducem, FANYUKIUM nomine, qui offensus à CINO profugerat. Hunc ergo & KIMKOUU è regno GUEI oriundum copijs suis praefecit. Qui cum vix aliquid apertâ vi acturos se sperare possent, cognitâ Imperatoris potentiâ; cum TANO primum de XIO per proditorem interficiendo agitant consilia. Convenit inter eos, ut KIMCOUS Imperatorem adiens offerret YENIS nomine regionem CHOCHOU, cujus descriptionem unâ ferèbat, petitâ pacis & amicitiae praemium, ultro se tributarium faciens. Erat in eâ regione magnum ad occupandas, quæ Boreæ sunt adversæ, plagas momentum. Quin etiam apud Tartaros, inde ventum eundem excipientes, facilis patebat aditus; eorumque incursiones à situ loci æquè facile impediebantur. KIMCOUS ergo sicam occultans manicâ, ut, dum traderet Imperatori tabellam chorographicam, incautum obtruncaret; posteaquam ad HIENYANG, quæ est in provinciâ XENS, urbs Imperato-

*Proditio in
Imperatorem.*

ris sedes, pervenit, ille cognita adventus causâ, magno exceptum gaudio, statim admisit ad colloquium. Ibi K I M C O U S, etsi frequentî aulicorum coronâ cinctus, simul in manum tradit Imperatori chirographiam, simul accipientem eductâ sicâ ferit, at ictu cæco. Imperator enim insidias notans in tempore, modico flexu corporis periculum evasit in præsens. Verùm ut alterum ille tentavit ictum, relicto solio properat elabi sicario. Quem fugientem urgens audacissimè K I M C O U S per obstantes undique aulicos, prout quemque fors offerebat, impunè feriendo viam aperit sibi. Nemo enim ex illis, ne cultellum quidem, habebat; è severissimo Sinarum more, ut in aulam arma quæcunque intulisse pro crimine læsæ majestatis habeatur. Ipsum quidem Imperatorem periculi novitas adeò perturbavit, ut non meminisset se acinace præcinctum; donec ab aulico quodam monitus eumque distringens K I M C O U M immani vulnere medium secuit, modò exanimis, repentè animosus victor.

Elusus.

*Filius pacis
victima, nullo
fructu.*

Hoc periculo defunctus vehementissimè in Y E N E M excanduit. Nec enim credebat à filio solo tentatum tantum facinus; sed mandasse patrem. Itaque ingentem exercitum in illum ducit; eoque magnis cladibus obruto, mox omnem ipsius provinciam pervastat; H I U M quoque in tantum persequens, ut Y E N rex T A N U M filium suum, tanti mali fontem obruncaret ipsemet, ad Imperatorem misso capite pacem oraturus. Quam tamen ne sic quidem obtinuit; obstinato ad eum ultimò persequendum Imperatore, quoad demum captum publicè jussit è medio tolli cum omnibus è regio sanguine, quotquot conqueri potuere, deminuto in provinciæ modum ac depopulato miserè regno. Quinquennium tenuit hoc bellum. Quo tempore simul inferebat Imperator arma G U E I regi per P U E N U M Præfectum suum; qui sub eos ipsos ferè dies, quæ Y E N E M ille debellavit, etiam devicit G U E I U M, & in urbe obsessum eò adegit, ut se permitteret victoris arbitrio. T U O N U S nomen erat regi; quem ad se venientem P U E N U S excepit honorificè. Sed gnarus, Imperatori constitutum, cunctos reges delere ac restituere lapsam in diversos dominos monarchiam; eum necavit, G U E I que regnum universum, quod erat amplissimum, in provinciæ humilitatem dejecit.

Jámque X I U S omnes propè Boréas Imperij Sinici regiones in suam ditionem redegerat, incredibilem celeritatem usque comitante fortunâ. Provincia X A N T U N G subjuganda restabat ex eâ parte, quâ

Ci

Ci regnum complectitur; cum quo tanquam tributario pacem simulabat magis quàm habebat. Capto igitur consilio de adjiciendis imperio provincijs Australibus, primò decrevit Z u regem bello laceſſere; K I A N G S I & H U Y U A N G ampla tenentem regna, circùmque jacentium regionum dominum. Quare advocato L I S I N I O militum Præfecto, *Indigeo*, inquit, *operâ tuâ ad regnum Z u armis nostris subigendum. Considera diligenter, quanto exercitu, quibûsque rebus alijs opus sit tibi, ut bene instructus contra tantum regem procedas.* Tum ille, *Ducenta militum millia mihi abundè sufficient; his, quod mandas, effectum dabo, regnumque Z u substernam imperio tuo.* Dein eodem modo U A N G C I E N U M interrogat, veterem bonumque militiâ ducem, cujus operam belli jam multum expertus erat. Sed hic longè aliter sentiens, *Ego verò, inquit, tantum regem, tam latè regnantem, tantisque copijs abundans Z u regnum agredi non ausim, nisi sexcentum millium instructus exercitu.* Multò enim plures, ut audies, adversum nos educet Z u u s. *Illud te meminisse velim, cum de summâ rei agitur, summas vires necessarias esse, ne deinde nos pœniteat eas non adhibuisse.* Subridens Imperator, *Tu verò ut video, jam senex es, inquit, nec miror adeò timidum consilium:* eoque posthabito L I S I N I U M cum ducentis millibus, ut petierat, contra Z u u m mittit. At majore cum exercitu processit obviam illi Z u u s; atque, ubi ad arma ventum, ingenti commissâ pugnâ, coëgit tandem L I S I N I U M terga vertere, cum immodicâ repulsum strage. Plusquam octoginta hominum millia cecidisse memorant.

Exhorruit ad nunciatam cladem Imperator; vehementerque sollicitus ac metuens imperio, sine morâ U A N G C I E N I domum tendere, tantumque non rogare, ut contra Z u u m præfecturam militum suscipiat. Tum U A N G C I E N U S, *Atqui nunc senior sum, inquit, quàm, cum me ridebas, eram; quin & ad senium jam accessit morbus. Si tamen obstinatè placet me contra Z u u m ire, sexcenta militum millia in procinctu sunt; his perditam rem restituam, his regnum Z u tibi subiciam.* Annuit jam Imperator, & conscriberet ergo, quantum vellet exercitum jussit. Nec moratus imperium U A N G C I E N U S, collectis undique militibus maximè veteranis ac ducibus quàm plurimis, qui jam sub suis signis militaverant, cum ingenti & instructissimo exercitu contra Z u u m progreditur. Sed neque nunc cum minoribus copijs occurrit ei rex, H I A N G Y U E N O ejus Præfecto ductore, Pugnatur atrociter, &

magnâ utrimque contentione, dubio Marte; sed demum UANGCIENI virtutem sequente victoriâ, Zu regis exercitus, qui modò victor fuerat, victus est, amisso etiam H I A N G Y U E N O, fortissimo duce. *Major priori.* Scribunt, aliquot centena hominum millia eo proelio utrinque cecidisse, tantum sanguinis fusum, ut superstites genuum tenus eo mersi pugnâ excederent.

Post hanc insignem victoriam UANGCIENUS regnum Zu aggressus, magnam illius partem occupavit. Zuus interea omnes suas vires convocans & exercitu non modò reparato, sed aucto etiam, utpote de totâ re periculum facturus, plusquam decies centenis armatorum millibus collectis, animi plenus in UANGCIENUM movetur. At ille conspecto exercitu pugnam detrectat, cunctando tantam multitudinem debilitari frangique posse sperans. Itaque vallatis undique castris se continet, in vectâ è vicinis regionibus, quas vastaverat, annonæ vi magnâ, quæ dum consumeretur, interea non dubitabat Zu regis exercitum fame premendum, tantâ hominum equorumque multitudine constantem. Sed enim UANGCIENUM fefellit hæc opinio, Nam undique affatim annonæ ad Zu regis exercitum è fertilissimo, eoque rebus omnibus abundante regno advehebatur. *Stratagemæ.* Quare mutato consilio, alio stratagemate vicit hostem. Clausus in castris continuo exercet milites suos, ordines servare docet, proprium cuique locum assignat, ubi stare debeant, ubi cedere. Quò factum est, ut ad nutum monentis intentus omnis exercitus in ordinem mirâ celeritate coiret, exiretque castris; tamdiu consistens, quàm exercitum regium acie nondum compositum videbat. Verùm ubi acies exornata erat; illico dato signo suos UANGCIENUS reduxit in castra. Sæpius hac arte lusus hostilis exercitus & denique fatigatus, omniâ curâ toties inani, etsi strueret UANGCIENUS copias suas, nunquam postea se pugnæ composuit. Et hoc demum erat, quod dudum spectaverat UANGCIENUS. Quare destinato die summo manè suos ad pugnam egregiè instructos ac totâ de re priùs edoctos solito more producit è castris. *Ingenæ clades.* Illi momento compositi ac coherentes, ita ut didicerant, hostem tale nil opinantem & imparatum invadunt editâ strage tam furiali, ut, si fides habenda scriptoribus, ligna trabesque in sanguine humano natarent, F o s o u s ipse (nomen hoc erat Zu regis) captus ac postea cum consanguineis, quotquot aderant, ad Imperatorem missus, ejusdem jussu, barbaro gentis more, unâ cum illis morte affectus est. Ita Zu regnum

gnum occupavit universum Imperator, antecedentium fortunæ sociatum redactumque in provinciam.

Barbarus iste mos, qui occupato regno jubet omnes regi consanguinitate propinquos mares unâ cum ipso funditus deleri, perantiquus est, hodièque durat. Quot nos vidimus his annis infantes nec nisi de natalium felicitate reos puerulos, juvenes, regulos denique sub Tartarorum jugum ultro abeuntes, ab ijs hoc solum nomine occisos, quòd ex imperatoriâ stirpe oriundi? TAMINGAM dico, sive consanguineos è CHU, quos hodie crudelissimè Tartari persequuntur.

Crudelitas in regiam familiam.

De hujus FOSOI parente Sinensis historicus mira narrat hoc loco. UONUS rex ZU ejus proavus habebatur. In istius demortui locum suffectus KAOLIEUS filius, licet in annos perquam multos vixerit ac regnârit, nullâ tamen unquam prole felix fuit. Quæ res apud Sinas, ut olim apud Judæos, inter primas calamitates numeratur, idque non à regibus & magnatibus tantum, sed ab infimis etiam hominibus.

Sterilitas apud Sinas calamitosa.

Quin ex eorum philosophiâ sterilitatis malum summa censetur protervitas in parentes, quorum successio filiorum scilicet vitio scindatur ac concidat. Teterrimum facinus admisisse minus probrum est, quàm absque liberis esse. Maximæ quoque tristitiæ materies est illa, quasi non habituri sint post obitum, à quo plorentur, expectentque honorem sepulturæ. Hiæc est, ut omni spe prolis abscessâ, concubinarum præcipuè copiam superinducant. Idem faciendi probabilis causa KAOLIEO regi visa; cujus Præfectus maximus CHUMXINIUS de regiâ propagine folicitus incredibilem omnis ordinis puellarum gregem subinde ad illum introducebat, ex aliquâ posse fortasse gignere spe ductus; at inani. Habebat tunc ex imâ plebe quidam comædus miræ pulchritudinis filiam, & ipsam gestum agentem in scenâ. Eam deamabat CHUMXINIUS; è quo se gravidam illa sentiens, de patris sui consilio suum amasium alloquitur in hunc modum. Regi ZU nec esse scis nec adeò expectari filium; quo proinde mortuo frater ejus natu minor invadet regnum. Vide, obsecro, ut cavè agas. Non enim illud te latet, aliquoties eum abs te offensum, negante, qua postulabat. Tu quidem egisti ex mandato regis omnia; sed ille non dubitat, quin ea sint acta te auctore, in quem sine dubio quippiam statuet illatibile, injuriarum, quas ei nullas obtulisti, umbrâ in memoriam redeunte, ubi ad gubernacula regni accesserit. Accipe, charissime, si potes, à muliere consilium. Ego nunc ex te sum gravida; cujus arcani præter me ac te conscius est ne-

Comæda puella fraude in reginam assumpta.

mo. Euge, uti soles ceteras puellas, me quoque ad regem intramitte; favente Cælo masculum enitar, Zuòque regi successorem è tuo sanguine. Statim annuit impudentissimæ mulieri non jam libidine tantum, sed ambitione quoque insaniens amator; atque, ut rem celaret melius, illam è domo suâ clam dimittit ad patrem. Ipse ad regem eodem adhuc die venit; docet inventam à se adolescentulam vultu venustissimo, eamque in ceteris, quanto potest opere, commendat. Exarsit illico ejus videndæ desiderio rex; eodémque die introducta ad novum amatorem, quæ adhuc comœdias actitârat, haud multò post ingentem, excitavit tragœdiam. Exactis mensibus, quos natura maturando in lucem foetui dedit, in palatio totius regni latitiâ marem enixa, quem YENUM vocârunt, FOSOI patri regnum asseruit; omni populo, quamprimùm natus est princeps, in ejus obsequium jurante. Mater habita pro verâ reginâ & ab rege unice amata coronam accepit; ejus etiam patre ab humillimo fortunæ gradu ad summos honores sublato. Verùm continuò intervénit, aulis familiare malum, invidia. CHUMXINIUS enim soceri felicitate livens ferre non poterat æquatum, imò prælatum sibi nullius nominis comœdum. Et hic veritus, ne fraus à conscio CHUMXINIO vulgaretur, nil intentatum relinquere, quò eum è medio tolleret. Insidijs denique mors KAOLIEI regis fenestram aperuit. Novi namque regis mater falsis criminationibus impetravit à filio, ut occultè CHUMXINIUM, verum quidem patrem, sed æquè occultum necari jufferit. Pœnas quidem nequitia suæ CHUMXINIUS non modò persolvit ipse, sed etiam tota ejus familia; quam arbitrio suo permissam comœdus, & hanc, & arcanorum conscios exstinxit omnes. Hic ergo rex dictus est YENUS, Comicæ & CHUMXINII filius, qui FOSOI regis à CINO Imperatore interfecti pater fuit.

*Ediã orta in-
ter sceleris ms-
mâstres.*

Deerat adhuc CI rex, cum quo pacem simulabat magis, quam habebat XINUS Imperator. Initio namque bellorum, ut eum ad rumpendum foedus adigeret, pacem cum illo fecerat, multa promittens, Subornaverat etiam amicos CI regis, seu veriùs perfidiosos ac prævaricantes Imperatori. Hi à XINO corrupti, regem varijs rationibus ac consilijs induxerunt, ut desisteret à fœdere. Verùm, ut erat perfidus, ac totius imperij obtinendi flagrans cupiditate, postquam aliunde quod raperet, non habuit, CI regnum invasit, PUENO Præfecto duce, Ille re strenuè gestâ KIENUM CI regem acie superatum captumque

que ad Imperatorem abduxit. Quem X I U S non quidem occidi iussit, *Mors regie voluntaria* sed intra nemus pinis nobile, seu vivarium undique septum claudi, precariam vitam permodico tolerantem cibo. Sed non erat necesse illum fame plectere, qui nemus ingressus, id supplicium auxit simul ac finijt, voluntariâ solutus inediâ.

Unus H A N rex ad Imperatorem ultro profectus, regnumque ac militem omnem ei subjiciens, in aula tanquam tributarium regulum se commoraturum promisit. Unde cum primis gratiâ florebat apud X I N U M, inter aulicos ab eo numeratus; & quia philosophiæ Sinicæ peritus erat, ac bonus consilio, illum sibi voluit à consilijs esse, multumque gaudebat cum eo de gubernatione ac legibus disputare.

Interea ne tranquilla & læta omnia essent, L A O T O U S unus ex aulæ famulatio rebellionem cœptavit. Sed Imperatoris sive virtus sive felicitas hunc etiam delevit, & post illatam cladem comprehensum cum consanguineis omnibus ad tertiam usque progeniem exstinxit. Hunc regina X I N I mater apud se famuli loco habuerat, dominam impudicam tam familiariter depereuntis, ut duos ex eo filios genuerit. Hic ergo adjunctus ab amasiâ, majora cogitare cœpit, & quod mireris, è servili fortunâ in spem imperij consurgere. Temeritatem hominis protollebat maximè sigillum imperatorium, quod, quoties *Sigilli usus famulo concessus malo eventum.* volebat, utebatur. Erat enim illud in reginæ matris potestate; quo diplomatis in futurum usum ipse fictis, ita rem ordinavit, ut adversus Imperatorem in procinctu staret ingens exercitus. At, sicut paulò antè dictum est, superatus tandem commeritas perduellionis atque libidinis pœnas dedit. Habuit & alium prociū libidinis exstimulata furij Imperatoris mater, L I U P U E I U M nomine, cetera egregium bello ducem; qui posteaquam ab Imperatore rem detectam audivit, fugâ captivitatem antevertit. Sed enim quæsitus undique, ne vivus in Imperatoris veniret manus, ipse suâ manu interiit. Tum denique Imperator versâ in propudiosam parentem irâ, multat eam exilio, duos è L A O T O O filios necat; sanciens edicto publico, nequis Præfectorum id factum solitâ libertate regi vitio daret, capitis pœnâ constitutâ peccantibus. Sciebat enim Præfectos Philosophosque Sinicos non laturos tantam, ut ipsi putant, impietatem in matrem. Incredibilis est enim Sinarum erga parentes obedientia, veneratióque tam religiosa, ut nefas habeatur, in quacunque demum causâ filium patri matrive

vel

vel leviter irasci aut resistere. Quâ laude Sinas planè cunctis nationibus facillè superiores esse, suprâ diximus.

Verùm enimverò quantumcunque vetuerit Imperator, ne fieret expostulatio; Præfectis tamen compluribus aviti moris æquitas inexorabilis ante mortem fuit; gravissimè ferentibus, Imperatori suo in tantum adversus matrem obsequium perijisse. Diversis itaque diebus Præfectorum viginti quinque necati sunt, Imperatori magnâ gravitate atque constantiâ, dicto scriptoque improbum facinus exprobrantium simulq; rogantium, ut reginam matrem ab exilio revocaret.

*Sed non ad-
emta.
Viginti quin-
que monitores
necati.*

Non tulit ampliùs eam sævitiam è regno C I oriundus Philosophus juxtâ & Præfectus MAOC I U S. Hic mirâ eloquentiâ in animum Imperatoris irrepfit, eoque partim rogando, partim suadendo adigit, ut ei demum copiam faceret increpandi sui. Tum MAOC I U S, *Omnino, inquit, reprehensione dignus es, Imperator. Errasti enim, & errantem Imperatorem corrigere per optimum quemque non modo licitum, sed etiam laude dignum semper habitum est. De te verò quid dicam? Monendi munus, cujus exercendi libertas optimorum regum exemplo mihi concessa, tuo tu edicto sustulisti. Resige, quaso, tabulas afferenda majestati nil profuturas; & quod sanctissimi reges in beneficij loco posuere, moneri te patere. Si te bonorum exemplum sequi pudet; vide, ne sis iniquus in teipsum judex. Alterutrum enim necesse est admittas, vel illos monitorem passos bene fecisse, vel te disparem eis ac malum regem esse. Libertate loquentis offensus Imperator tanto dolore & irâ efferbuit, ut spumas ageret ex ore; strictoque furenter ense, ut erat impotens ira, in MAOC I U M ruit. In ipso tamen ictu se continuit. spatiumque animo dedit, ad exquisitiorem pœnam MAOC I U M differenti. Nam ferro cadere nimio minùs sæva mors erat. Acutum igitur afferri vas æneum jubet, in eoque MAOC I U M igne torqueri. Nihil is territus est atrocitate supplicij; accedensque propiùs ad Imperatorem, & corporis inclinatione majestatem veneratus, erecto dein imperturbatoque vultu sic eum affatur. *Iam inde à puero ex optimorum lectione librorum memini me discere, rectè viventi honestam mortem non esse fugiendam, sed & hoc audiri, maxime timendum regibus, ne per vitia regno excidant. Qui honestâ in causâ mori timet, indignus est vitâ; & indignus regno, qui non timet illud amittere. Quo pacto bene vivas & moriari perinde, ut vixeris, quòque pacto conserves vel amittas regnum; ea demum prima debet esse cura regibus, ut sciant. Nunc ex te quero, Imperator, hæc scire**

*Inconcessa
post mortem
minis.*

scire malis an ignorare? Tenuit Imperatorem anceps interrogatio; & irâ interim intepescente placatior ad MAOCIUM versus, *Qua modo locutus es, ait, non satis intelligo; expone, qua sentis, apertius.* Tum MAOCIUS, *Postquam igitur abs te, ô Imperator, inquit, concessum est mihi, liberè, qua sentiam, eloqui; faciam id unico bono tuo, vel certè, si te ipsum odisse potes, publico.* Quatuor præcipuè sunt, abominanda, inaudita quidem certè, qua patrâsti; quorum turpitudinem haud agnosci. Ea nisi detestere, nec vivere bene potes nec pulchrè mori; quin & de imperio periclitaris. *Primò in patris tui manes impius fuisti, uxorem illius, ut pudicitia torique violati ream infamando, &, quò conspectus illius crimen esset, in exilium ejiciendo.* Id quod est alterum tuum crimen, testimonium luculentum impietatis in matrem ac contumacia tua. *Tum duos fratres, pueros infantes, ex eodem utero, quo tu, genitos privatim ac domi, sed impius ubique, necavisti.* Denique proborum virorum, verè tibi amicorum tuisque commodis unice studentium viginti septem sanguine nefarias manus imbuisti. *Quis unquam Imperatorum, etiam qui nequissimi habebantur, ad hanc tyrannidem processit? Quid enim KIEO, quid CHEO nequius? utrumque tu, (sed quid utrumque dico?) tu nequitiâ unus omnes superâsti.* Hæc ubi fama differet longè lateque per imperium; quid deinde futurum putas? tûque ac familia tua omnis odium eritis publicum. *Virtutem amant omnes in Imperatore, vitia nemo.* Hinc, nisi improbus, præfeturæ munus nemo volet suscipere; tu destitutus ab omnibus quid facies? *Non ages, opinor, magnas gratias sollicitudini meæ; timeo nihil secius è factis tuis interitum tibi, &, ne perdas vitijs, quod tot victorijs acquisivisti.* Hæc locutus, vestes & insignia præfeturæ, quæ tunc erat ornatus, abjicit ante Imperatoris pedes. Is primùm obtupescens modo hæsit aquantisper; dein è throno surgens, suis ipse manibus MAOCIUM recomposito amictu, constantem adeò fidumque Præfectum mirificè dilaudavit. Ibi anteaucta ultro damnare, accusare seipsum; jubens illi, o revocari matrem. Obviâque progressus redeuntem excepit humilitate filij, veniam petens impietatis, magnâ totius imperij matrîsque lætitiâ.

Tandem vni-
cit.

Libertatis atque constantia, quâ Præfecti Sinenses utuntur in ob-
jurgandis suis regibus, supra jam exempla quædam attulimus; quæ
mirabuntur quidem, at imitari non audebunt Europæi. Sciant hi ta-
men hoc non antiquitus tantùm apud Sinas in usu fuisse, sed & nunc
esse, ut Præfecti, cum à regibus salutaria eorum monita non audiun-
tur,

Mos abjicien-
di officiorum
insignia, si mo-

istores à regi-
bus non ab-
dicantur.

tur, insignia vestitumque muneris indicem coram rege abjiciant; palam contestantes eo facto nolle se amplius fungi munere, cujus signo jam nullo noscerentur. Eoque se apertius abdicant, siquid moliatur Imperator, quod in detrimentum reipublicæ cessurum timent; nec eis dicto sit audiens aliud suadentibus. Id aliquot abhinc annos sub UANLIENO Imperatore contigit; qui ceteras summæque laudes vagis amoribus infamavit. Tametsi enim legitimos habebat filios; imperij tamen heredem, è concubinâ, quam effictim deperibat, filium declarare ipsi deliberatum erat. Sed Præfecti omnes consensu negant id fieri se passuros. Quorum conspirationem cum insuper haberet, Imperator; tum verò quotquot erant in urbe regiâ, (ad duo millia fuisse reperio) palatium ingressi, præfecturæ positus insignibus adegere volentem nolentem, ut legitimum successorem declararet. Idem anno millesimo, sexcentesimo, quinquagesimo primo, priusquam e Sinâ exirem, accidit. Mortuo namque in regiâ, PEKING appellatâ, regio tutore, cum alius (Tartarus is erat) tutelæ nomine administrare vellet imperium, regis atatem causatus adhuc imparem tantæ moli; Præfectis omnibus periculosa ambitioni contradicentibus & insignia sui muneris projicientibus cedere demum coactus est. Atque in hunc modum sexdecim annorum adolescens, cui debebatur, imperij gubernacula tractare coepit, XUNGHI dictus. Sed nos ad XIUM revertamur.

Is non multò post imperium totum lustrans, maximum operæ pretium fecit; adjectis ditioni suæ, postquam KLANG fluvium superavit YUE regnis. Exstant adhuc multa ejus itineticis monumenta; præcipuè in provinciâ, CHEKIANG indigetatâ, non procul HANGCHEU metropoli, cui mons adjacet, è quo XIUS mare prospexit. Mons hodièque vocatur XIUS prospectus in mare. Hoc tamen iter haud immune fuit omnis periculi, comparatis in Imperatoris caput insidijs, CHANGLEANGO regis HANI Præfecto auctore. Hic cum non æquè manu promptus atque ingenio esset; omnibus bonis suis divenditis conduxit audacissimum sicarium, qui Imperatorem iter agentem è medio tolleret. Petebat is tunc eas SINÆ partes, quæ ad orientem vergunt; jamque ad arenas pervenerat, quâ difficilis erat transitus, cum opperens eum sicarius repente stricto acinace nil tale opinantem petit. Actum de eo fuit, nisi adversum ictum currus latera fre-gissent. Quo proinde innoxio, inobservabili dexteritate celeriter se proripiens

prospiciens inde sicarius, nusquam amplius comparuit, etsi toto imperio perquam studiosè ac diligenter à Præfectis omnibus quæreretur. CHANGLEANGUS & ipse sibi fugâ consulens in montibus latuit, quoad multis in hujus Imperatoris successorem rebellantibus ipse unus ad LIEUPANGI causam se acclinavit; cujus ille potissimum consilij imperium obtinuit, ut in loco memorabimus.

Anno imperij secundo ac trigesimo ad eas plagas, quæ Boream spectant, lustrandas Imperator animum adjecit. Inibi ex maritimâ navigatione redeuntem LUSENGUM habuit obviâ. Is inter ceterâ chorographiam obrulit Imperatori, orbis aliquas plagas repræsentantem, imprimis autem extremæ hujus Asiæ atque insularum Eoum mare distinguentium. Ex quo suspicari licet jam, hoc Imperatore, Sinas ad Indos navigasse; in JAPONIAM item, LUSONIAM regionésque proniores occidenti. Unde opinantur porro aliqui, CINGALA, quod Sinarum syrtes significat, ad quas una classis perijt, nomen ortum. Hinc CEILAN, sive SINLAN quod Sinæ incolas significat, hoc est, Sinas. Et quia C littera nominis est hujus principium; inde nostra de CIMARUM appellatione figitur opinio, quam ab hac imperatoriâ CINA familiâ natam asseruimus. Præterea in insulam usque S. Laurentij pervenisse Sinas, illud est argumento, quod etiam nunc eam colit Sinica gens, maximè in S. Claræ sinu, quo loco candido adhuc vultu homines linguâ loquuntur Sinicâ; quod ex nautis, qui eò appulerunt, sæpius audivi. Et hæc Sinarum navigatio ad omnes Indici maris insulas, & in ipsam usque Indiam vigeat etiam eâ tempestate, quâ LUSITANI primùm Indiam ingressi sunt, intermissâ deinde tamen, partim longinquitate locorum obstante, partim LUSITANORUM metu. In JAPONIA verò nunc quoque PHILIPPINAS, MACASARIAM, JAVAM, CAMBOYAM, SION & COCHINCHINAM navigant exercētque commercia. Quæ talia Sinicis scriptoribus vix leviter attingi non est mirandum. Sicut enim magnificè de se altèque sentiunt; ita præ se contemnunt alios, & exterarum nationum regnorumve res suarum litterarum memoriâ indignas putant. Et sanè totius Indiæ populos Sinis circumjacentes mere barbaros incultosque dixeris, si cum Sinis comparentur.

Sub hæc tamen tempora redijt ad Imperatorem ex JAPONIA ^{Japones à Sinis orti.} classis quam nauclerus ab eo per fraudem obtinuerat unâ cum colonis ad JAPONIAM frequentius habitandam. Narrabat enim inter

Dd 2.

insulas

insulas JAPONIÆ unam præ ceteris antidoti feracem esse; quo si uteretur Imperator, æternus & immortalis foret. Sed præter milites navésque sibi virgines insuper puellas trecentas, totidemque pueros esse necessarios, à quibus unis inveniri posset illud antidotum. Cum *Quà occasione?* fraudulentæ petitioni annuisset Imperator; ille JAPONIAM repetens, posteaquam naves portum tenuere, conditâ urbe sese regem fecit. Hinc JAPONIA maxime frequentari cœptâ, JAPONES à Sinis se oriundos esse gloriantur.

Iraque dum eas, de quibus modò dictum est, Sinæ partes perlufrat omnes Imperator; à TARTARORUM irruptionibus parùm tutas videns, quonam eos arceret modo, cogitare cœpit. Primò igitur MUNGTIENUM Præfectum cum trecentis armatorum millibus ad vastandos TARTAROS mittit. Quæis brevi victis atque ad remotiores regiones domo pulsis; descripto dein accuratè terrarum, vallium, montiumque numero, magnum illum celebrémque murum à litore maris LEAOTUNG provinciam alluentis ad LINTAO usque provincie XENSI urbem in CROCEI fluminis litore, continuâ propemodum serie castellis ac turribus, prout opportunum quoque loco videbatur, emunitum per decem stadiorum Sinicorum millia, quod Sinæ scribunt, memorabili opere deduxit. Unde si leucam stadijs sexdecim Sinensibus finiamus, ad leucas sexcentas porrectum habebimus. Sed exacta ejus longitudo ex Atlante nostræ extremæ Asiæ petenda est. Omnino murus hic (quem Sinæ LANLICHING vocant, sive murum stadiorum decies mille) opus ingens fuit ac maximè mirandum, quod ad nostra usque tempora firmissimum perdurat. Sudavit in eo perficiendo incredibilis hominum multitudo. Nam è toto imperio tertium quemque laboris istius patientem voluit adesse; unde varijs in locis inceptus est ac deinceps continuatus, quoad ultimam recepit manum. Tantam verò soliditatem quæsit operi, ut, si quâ ferreo clavo penetrari posset, ijs, qui partem illam struxissent, capitalis esset negligentia. Tanti operis fundamenta molitus, uti dictum, ad LEAOTUNG, quâ in sinum cogitur mare, naves crudi ferri massis onustas merisit, ad duo stadia ruente in profundum pondere. Muri latitudo, fenos simul, & octonos etiam equites capit, nullo extra orbitam labendi periculo; denuo vel ex hac parte stupendum opus, quinquennij spatio perfectum. Quâ flumina intermeant, non continuatur fornicibus; sed nusquam apertior ejus est hiatus, quàm quâ dividitur horridis

Murus Sinensis captus.

Ad ejus firmitatem servitius quisque vocatus.

dis montibus prope TAITUM urbem, ubi TIE populi habitabant, quos Imperator evictos intra muri crepidines maximâ ex parte coërcuit. Varijs quoque locis castella exstruxit, præfidiariorum bono. Portas opportunioribus locis disposuit; unde, ubi usus posceret, facilius esset in TARTARIAM eruptio, & exitus ad commercia. Decies centena militum millia ferè semper aiebant Imperatores Sinici ad muri custodiam. Sparsis quidem, quod erat necesse; annonam tamen ex toto imperio statis anni temporibus atque ordine advecta sufficiebat omnibus. Exstructus est murus anno ante vulgarem Christi epocham ducentesimo decimo quinto.

*Decies centies
millens custo-
des ejus muri.*

*Structus ante
Christum an-
no 215.*

Ceterum sanctissima sui nominis Imperatori fuit existimatio; & si fuisset honoris cupiditas intra modum, hâc unâ re ad posteros utcunque memorabili. Verum ille non solum laudem quærebat, sed sibi soli, unum id agenti, ut priorum Imperatorum omnium exstingueretur memoria. Hinc nulli vas volebat esse de alio, quàm de se loqui; quòd crederet egregijs factis à se omnes esse superatos. Quam ob rem jussit edicto publico, severissimis pœnis propositis, omnes Sinicos libros exuri. Tametsi verò spectabat hoc unice, ut aliorum laude senescente, omnes in posterum de se uno scriberent; aliam tamen causam prætexuit. Hoc edictum anno imperij quarto & trigesimo publicavit. De quo factò suprâ quàm dici potest, & olim & nunc etiam malè audit apud Sinas, quæis fera licet vindicta suavis est maledictis omnibus & execrationibus mortuum confodere. Sic unde præclaram famam quærebat, insigne dedecus & infamiam apud posteros invenit. Hujus exustionis authorem etiam LISUUM faciunt; qui, ut suprâ dictum est, haud mollem sanè sententiam in regulorum causâ tulit. Hoc tempore Colai dignitatem sustinebat; quem in concilio, cum negotium de comburendis libris tractaretur, ut litterum contemptorem, ita locutum ferunt. *Olim, cum in plures divisa dominos essent regna, non ab-
nuerim necessarium litterarum studium fuisse, ut, qua ad cujuscunque
regni gubernationem pertinerent, è libris promerentur. Nunc evulsi
hæc ratio, cum sub unius imperio totus quiescit orbis, unus omnes nutum
intuentur. Unus ordo, una lex servanda; cui rei quid plura scire sit opus,
ego quidem nescio, at obesse potius, hoc scio. Quid enim? otiosis litigio-
sisque litteratoribus regnum cur oppleamus, haud dispicio. Res rustica
sunt & agricultura, quâ nititur felicitas imperij; huc admovendus est po-
pulus; hinc majus aliquid ac fructuosius quàm à sterilibus litteris expe-
-*

*Insana am-
bitio.*

*Libri Sinici
exusti.*

*Stulta oratio
litterarum & lit-
teratorum da-
mnanti.*

Etandum. Harum studiosi tantum antiquis student, præterita scire pulchrum putant, hodierna ac præsentia velut indigna suo magisterio rejiciunt; vetera, nec aliud laudantes, in eorum studio moriuntur. Nec vident hæc ab illis longè diversa tempora esse, quamvis de doctrinâ interim suâ sibi prolixè blandiantur. Volunt hujus esse temporis magistri, neque tamen huic temporis se accommodant. Si quod edictum exeat ab Imperatore, atque in vulgus emanet; prima est, & si Cælo placet, maximi momenti disquisitio. Numquid novi? num olim usitatum? Si respondemus, salua res; sin aliter, tum continuo censurâ plusquam tolerabili vapulat unâ cum Imperatore decretum. Ecquoniam istud merito non est antiquum. Quin & motus amat plebbsque secessionem ista magistrorum ratio. Quò impensius Imperatori vigilandum, ac nequis libros habeat domi: vel sue vel aliena, nève abscondat, sed quamprimum addicat flammis, etiam sub mortis pœnâ denunciandum, salvo tamen illis, qui de agriculturâ, de medicinâ, de divinatione tractant. Quod si quis imperij nostri politiam modèque gubernandi scire volet; non è libris, sed audiens à regis Præfecto, cui demandata ea cura, discat. Pestilens & exitiosa literis fuit hæc oratio. Nam omnes fere Sinici libri periere. CINHO dicitur à Sinis, id est, CINE familiæ ignis, hæc exustio. Quantam verò diligentiam adhibuerint in libris indagandis Præfecti, vix credi potest. Urgebat Imperator ipse vehementer; quo jubente sine morâ necati sunt extinctæque familiæ, apud quos quâsve libri reperiebantur. Nondum ignis ille deletus est è Sinarum animis, tantam tot librorum ingeniorumque cladem & hodie lamentantium. Præcipui doloris materiam sufficiunt Musica & Mathematica, quas artes olim principatum apud eos tenuisse, dubitare non sinunt tot antiquorum observationes mathematicæ, musicaque laudes. Atenim quantocumque furore perditum iere libros, multi tamen, & illi antiquissimi servati sunt, haud minùs invito, quàm incio Imperatore.

Ingenio servati libri.

Sed eorum servandi mirabilem modum reperio. Ajunt enim quandam anum librorum amantem, CONFUTIMENTI que, nec non aliorum nonnullorum libros divisim paginis ad domus parietes agglutinasse. Nondum eâ tempestate papyrus erat in usu; sed arborum corticibus ac folijs animi decreta mandabant, ut nunc Indi solent. Et quoniam erant è materiâ solidâ, candidâque calce oblitæ, non difficulter latuere, quoad extinctâ CINA stirpe, ab heredibus vetulæ sunt expromti factique juris publici. Quanquam aliquot literæ vel temporis

temporis vel corticis humefcentis culpâ, legentium oculis se subdu-
xerant; præsertim in CONFUTIO. Quas litteras, licet, quales fue-
rint aut esse debeant, non ignorent; cum tamen illius libros recu-
dunt, eas inferere non audent, sed notant in margine. Tanta enim
est CONFUTII librorum æstimatio, ut aliquid in ijs etiam apertè mu-
tilatum emendare nefas putent. Vix enim reverentiam præstant mi-
norem CONFUTII libris, quàm nos Sacræ Scripturæ; nisi etiam for-
tè majorem. Sanè divinos libros ad humanam, hoc est, vitiosam in-
telligentiam mutilare, ad lubitum torquere, ac perperam explicare,
multis nulla est religio.

Dum tantæ librorum strages fiunt; duo Imperatoris Præfecti,
quò intra studia sua, quippe Philosophi, securiùs laterent atque libe-
riùs aulâ relicta montium abdita perire. Causam fugæ scripto signi-
ficaverant Imperatori, coràm id non ausi, sed excidium librorum atroci
stylo vindicantes. Quà re magis exulceratus ille, novæ inquisitiones
instituit ac sæviores prioribus. Capti librorum tenaces & studiosi
omnes; qui multi latitantes in montibus reperti, protractique in fo-
rum sexaginta supra quadringentos unà cum libris igni pabulum fuere.
Multum displicuit hæc Imperatoris crudelitas Fusu o ejus filio impe-
riique heredi; qui, ut erat litterarum diligens, sæpe patrem rogavit, ut
tandem vexandis libris statueret modum. Sed necquicquam. Imò
cum doctis illis viris impunitatem vitamque deposceret, adeò pater
offensus est, ut è suo conspectu abire iustum atque ad Boréas plagas
relegatum multaret exilio. Ibi MUMHO ò militum duci custodien-
dum tradidit. Et hæc aulæ patriæque privatio deinde debitum impe-
rium ei simul & vitam eripuit, ut paulò infra narrabimus.

Palatium interea majestate plenum exstruxit ornavitque miris
modis, ut erat magnorum operum atque magnificentorum amans in pri-
mis. Regiam sedem legit HIENYANG, provinciæ XENSU urbem,
ubi nunc ejusdem provinciæ metropolis SIGAN est sita. Et licet am-
plum esset in eâ jam antè palatium; magnificentia tamen suæ impar
& nimis angustum ratus, inter alia ingentem & oppidò sumtuosam
adjecit fabricam, quæ ab Oriente in Occidentem passus quingentos,
ab Austro in Septentrionem centenos patebat, itaque summo artificio
disposita, ut, vacuis licet atrijs, decem militum millibus in eâ
perquam commoda esset habitatio. Tot enim esse volebat & vetera-
nos omnes eosque selectiores ad palatij sui que custodiam. Palatium
deinde,

*Itorum exusti
libri cum pos-
sessoribus.*

*Capax & ma-
gnificum Pa-
latium.*

deinde, quâ intra mœnia coërcebatur, ad montem usque NANXAN prolatavit; ejusque montis partem deliciarum causâ conclusit intra palatium novis exstructis mœnibus, quæ totum intra urbem circumclauderetur. Ad urbem verò non nisi per montem patet aditus, & pedestri tantum itinere. Nam reliquas illius partes fluvius, cui GUETI nomen, allambit. Construxit igitur arduum in monte firmissimumque propugnaculum, subter quo viam occultam effodi jussit, ad opidum usque proximum ingenti opere ipsa montis viscera penetrans, Quam quidem ita subterraneam esse voluit, ut aperta quoque supra terram esset via. Nihil dico de pomarijs, vivarijs, floribus & hortorum ornamentis alijs; in quibus exornandis & instruendis infinitas opes insumsit, coactoque subditorum labore abusus, seque suamque familiam invisam omnibus intolerandamque fecit. Sed hac de re pluribus agam infra.

Nec tamen Imperatori nullo labore stetit harum rerum molitio. Annos quinque supra viginti dimicandum ei fuit; prosperaque fortuna semper usus, omnibus sibi subjectis pacem peperit hoc tandem anno, qui fuit ante vulgarem Christi epocham supra ducentessimum alter & vicesimus. Quem annum in diplomatis suis notari primum voluit; eodem quippe legitimus totius imperij consensu declaratus Sinarum Imperator. Tum deinde patrem suum jam mortuum, primum istius familiæ vocat Imperatorem, se verò scribit secundum.

Filius non est major patre.

Est hoc usitatum Sinis, & in parentes observantiæ obsequentiæque argumentum, ut filius nunquam ad altiorem dignitatis gradum, quam pater, ascendat. Unde si suis in republ. meritis honores filius adipiscatur, quæ patri fungi non obtigit, quamprimum, quicquid id felicitatis est, posthumo, ut sic dicam, jure, cum parente mortuo communicat, notabili apud hanc gentem cæremoniâ,

Novas deinde leges in vexit ac politicæ gubernationis modum in multis mutavit. Initium anni primam lunarem in sagittario conjunctionem; insignia verò militaria & vexilla nigri coloris, ut erat istius amans, esse voluit.

Abrogati reguli ab Imperatore geniti.

Jamque susceperat aliquot filios; cum à Præfectis rogatur, ut primogenito successore designato, reliquos, more majorum, regulos crearet. At LISUUS unus è Præfectis majoribus, quò minus alterum fieret, adversabatur. *Antiquarum familiarum Imperatores ajebat, filios nepotesve creabant regulos; sed, ut usus experiendo nos docuit, eventum*

non secundo. Illi enim paulatim assurgentes ad potentiam, moxque sum-
 mis in affines armis miscebant & turbabant imperium. Melius à nostris
 pacatisve nihil exspecto. Hinc tot bella, tot regnorum inclinationes;
 quemadmodum & hac acate nos ipsi vidimus. Minime igitur salutare
 hoc reipubl. consilium puto; sed postquam summa novi Imperatoris virtus
 id effecit, ut totus terrarum orbis ad unius nutum intueatur, quid attinet
 plures dominos in nostrammet armare permittent? Satis mihi videtur
 futurum, si magnificum in assignata cuique urbe palatium adificemus, in
 qua opimis redivibus instructi regio sustententur & alantur, procul domi-
 natu, procul aut in terras aut in populos imperio. Sic ab Imperatore atque
 Praefectis cum pendebunt; nihil est, quod ab eis timeamus hostile, tentare
 nihil avaris, praecisa tumultuandi materia. Hujus igitur sententiam
 secutus Imperator, eo modo, quem ille suaserat, filiorum statum or-
 dinavit; quae politica ratio nostris etiam temporibus usurpata.

Septimo ac trigesimo, quam X I u s rerum potiri coepit anno. Si-
 nam orientem denuo lustrare visum è republica. H U H A I u s ejus fi-
 lius secundo genitus, comitandi patris affectus desiderio, ab eodem
 per L I S U M Colaum id non difficulter obtinuit. Sed in itinere Im-
 perator in morbum incidit, quo extinctus est hujus anni septimo
 mense. Paulo ante mortem ad filium majorem dedit epistolam, ad-
 juncto imperij sigillo. Haec, ut primo quoque tempore ad filium natu
 maximum mitterentur, H U H A I o tradita. Quae tamen ille, momen-
 tum ponens in mora, se penes attinuit; suppresso etiam mortis nun-
 tio, nequid è novis rumoribus detrimenti pateretur imperium. Sed
 frustra; turbantibus omnia per hanc opportunitatem Praefectis, in-
 ter quos erant nonnulli, qui familiam C I N A M acerbè & penitus
 oderant, & sub umbrâ ficti obsequij, planè illius exitium urgebant.
 C H A O C A U s praecipue, non infimæ sortis Praefectus, callidus & astutiâ
 confidens, meditatum facinus exsequi strenuè coepit, nec antè quie-
 vit, quam C I N A M familiam ad interitum redegit omnem. Ergo
 L I S U M fidissimum alioquin Imperatori ministrum varijs artibus
 subiens adeò induxit, ut majore filio praeterito Imperatorem diceret
 minorem. Sic autem est eum allocutus: Epistola & Imperatoris sigillum,
 quod tu ad majorem natu filium misit, in potestate sunt H U H A I I secundo
 geniti amici tui. Porro iuum est statuere, hunc, an F U S U M Impera-
 torem iubeamus. Quod tuarum est partium, id te facturum nihil est quod
 dubitem. Dirigit ad hanc orationem L I S U S, & irâ, quam erga ve-
 terem

*Fraude retenti
 ta littera cum
 sigillo imperij*

terem dominum immota fides adauxerat, intumens vix se continuit, quin è vestigio trucidaret ipse CHACOUM. Sui tamen potens, tandem respondet in hæc verba. *Quod vivis, ô perfidiose, lenitatis est mea, non sceleris tui. Vitâ indignus est, cui perijt fides. Quo spectant hæc consilia, nisi ad subruendum imperium? Talia certe sunt, quæ in medium attulisti, quæ nequissimo cuique turpissimum sit loqui. CHACOUS quasi non tactus oratione contumeliosâ, & ad LISUUM versus, Virtus, potentia, consilium in te sunt, ô LISUE, prolixa tua in imperium, remque publicam merita, & quod est, in aulis præsertim, rarissimum, sine invidiâ. Quod tibi quidem contingit meritisimo tuo, qui summam dignitatem ita temperanter adhuc habuisti, ut illa non te ornasse, sed ad te potius ornata esse videatur. Sed, oro te, considera etiam atque etiam, quid agas. MAYNUM Imperatoris filium apud MUMHOËUM esse scis; hunc de illo præclare meritum; utrumque arctâ familiaritate connexum. Si Fusuus præ HUMHUIO proferetur ad fastigium; tum tu præ HUMHUIO nullus eris. Adeone parvi, Colai sigillum, Colai dignitas est tibi, ut, cum possis illud HUMHUIO tradere, hanc tibi servare, negligens sis utriusque. Secundus est HUMHUIUS filius, quid tum? sed apud nos est, sigillo potens, & statim, modo tu faveas, potentissimus imperio. Quo si per te potietur, quas tibi non referet gratias? sed hæc apud sapientem fortasse parum valet oratio; at regia & imperatoria ejus in dolens, at pietas, at in homines commiseratio, quæ dotes, aliæque imperio usquequaque digna resplendent in eo, sicut in calo stella, nihil apud te valebunt? Quamobrem obsecro te, ne doli amplius ei sceptrum tradere, quem non dubitas ipsi esse dignissimum. His dolis raptus tandem LISUUS, habitaque post Colai dignitatem fide, contra Imperatoris mandatum, contra naturæ leges & regni, minorem filium, velut à patre declaratum successorem evulgat; cumque multum valeret autoritate, facile persuasit Præfectis omnibus, ut tanquam legitimam in eo potestatem venerarentur. Filius major contra cum MUMHOËO nulli labori parcere, quod Præfectos amicos sibi fidôsque conservet; at obstante LISUO vix quidquam effecit. Quippe cum armâ parantibus etiam Præfecti ferè omnes obsisterent; ea coacti sunt mox ponere, collectis copijs ad vim inferendam imparibus. Atque hæc causa fuit, cur Fusuus ac MUMHOËUS perduelles iudicati sint & in crimen læsæ majestatis incurrisse. Minor autem frater, postquam Imperator factus est, ad firmandum magis imperium unâ cum MUMHOËO majorem coëgit sibi met mortem consciscere.*

SECUN-

Regnum à legitimo successore alienant.

SECUNDUS IMPERATOR
ULXIUS.

Imperavit annis III.

MAlè parta malè dilabuntur, dictum vetus est; cujus veritatem novus Imperator exitio suo sanxit. Inconsultus juvenis, qui parricidio stabilitum ierat imperium, & hoc & seipsum evertit; rerum potitus tantùm triennio. Viginti namque natus erat & alterum annum, cùm prorupit ad clavum imperij; sed quarto & vigesimo ætatis anno ab iisdem, à quibus fuerat electus, morte multatus est. Cujus author præcipuus, CHAOCÆUS fuit, occultissimè simul ac vaferrimè adversus CINAM familiam exercens odia. Hunc enim Colaum suum fecerat, gratiam accepti rependens imperij. LISUUM verò summæ rei militaris præfecit.

Cyclo 42. anno
29. ante Chr.
Anno 209.

Longè ULXIUS (hoc enim nomen Imperatori pòst fuit) à paternâ virtute animique robore degeneravit; libidine atque avaritiâ infamis, nec ullius rei quàm voluptatum in imperio studiosior. Subinde CHAOCÆUM sic allocutus memoratur. *Mortalis vite cursus est haud minùs velox, quàm currus, quem sex equi rapiunt. Breve omnino spatium nobis relictum est ad vivendum; quod dum elabimur, opto meos oculos, aures ac reliquos sensus ijs rebus explere, quæis maximè summæque cum suavitate titillantur, & quicquid denique desiderare potest mens mea, omni diligentia conquirere, ut atas reliqua mihi exigatur quàm jucundissimè. Id quæ ratione possim consequi; tu, CHAOCÆE, me docebis.* Ille factus ad omnem fraudem, respondet in hunc modum. *Efficere quidem id omne, quidquid velis, optime Imperator, est in manu tuâ; nisi quòd hac una res me sollicitum habet, ne labores incassum. Sensus enim, quos dixisti, expleri non possunt insatiabiliter. Timeo & illud, ut per antiquos patris tui Præfectos tibi liceat, quod optas. Hi namque aliud tibi auctores erunt, in alia te studia & ab hinc longè diversa devocabunt, imò turbas ciebunt, ubi te viderint solis voluptatibus inhiare. Tunc verò flexaturare animum voles, antiquos illos Præfectos exauctora; novos, quæis charus es, sublege. Nam ita morosis & iracundis Præfectorum querelis tacentibus habebis, quod exoptat animus tuus, & in aurem utramque se-*

Imperatoris
voluptuarij
oratio.

Pessilens con-
silius.

curus dormies. Vaferrimum erat hujus perduellis consilium. Nam si antiqui ac fideles C I N Æ familia Præfecti omnes è medio tollerentur, illi promptum erat amicos suæque voluntatis adjuutores ad dignitates protollere, itaque vel evertere, vel sibi, si posset, imperium occupare. Audijt tamen illum Imperator, & è C H A O C A I sententiâ Præfectis honore privatis novos substituit. At his non est visâ res hæc toleranda, excitis per totum imperium turbis indignitatem rei vindicantibus, Unde paulatim rebelliones cœptæ non prius quieverere, quàm hæc imperatoria stirps funditus interijt.

Xingus militum dux fraudulenter de regno insidiatur.

Primus in Imperatorem rebellionem captavit X I N G U S militum dux, urbisque regiæ præfidiariorum parti præfectus. Hunc Imperator ad motus, qui in Australi Sinæ plagâ gliscebant, sedandos iusto cum exercitu ire iusserat. Ibi re non satis feliciter gestâ partim ob itinerum difficultates, partim ob aquarum inundationes, & exercitus amisâ parte, ad Imperatorem redire timens, convocatos tribunos sic alloquitur. *In quo nos rerum nostrarum articulo fortuna destituerit, cernitis & indignamini merito, commiliones. Aut moriendum nobis est, aut, si mitius irascietur libidinosus Imperator, munere cedendum, & quod est utroque acerbius, alterutrum cum dedecore. Notior enim vobis est, quàm ut à me sit explicanda tyrannis illius, fidem suorum è successu tantum astimantis & suo imperio; cui si vel Calum obstiterit, peristi. Itaque, fortissimi duces, sine gloriâ moriemur? imò enim verò cum ignominia? & à libidinoso Imperatore occisi? At major in fortitudine nostrâ spes est mihi, quibus fortiores non inveniet tyrannus, qui contra nos audeant arma ferre. Scitis præterea, parricidium fraterno sanguine signasse viam ad imperium sibi. F U S U M occidit; at vivit adhuc F U S U I filius. Huic debetur imperium; ab hoc stemus comite justitia, virtute duce, qua nequissimo Imperatori, sanguinario, parricida servire nos amplius non patiuntur. Hæc ubi dixit, omnes in ejus verba jurant, F U S U I filium è legibus Imperatorem esse clamantes. Quo audito Q U A M K I U S, qui tunc pro Imperatore S U C H U E N provinciam administrabat, colaudat eorum animum, & ab U L X I O deficiens, ipsorum partes sequitur. Collecto igitur ingenti exercitu, vexilla omnia pro F U S U I filio insigniunt, quò speciosius tegetetur rebellio. Neque fraudem primò successus destituit, deceptis eo colore quàm plurimis, partisque X I N G I sequentibus. Sed ille se ipsum prodidit, regno Z u live subjectis olim sibi provincijs in potestatem suam redactis, ambitione præcipiti*

Sed festinando se prodidit.

præcipiti regem se volens appellari. Sic proditiōnis consilium omnibus innotuit; cognitōque, non jam illum pro FUSUI filio, sed pro se bellare, propemodum omnes eum deseruere. Unde nihil postea gefit memorabile, regnūque, dum quærebat, amisit; quod obtinisset omnino, si CHANGULUM & CHIYNUM audivisset. Hi namque suaserant ei, ne festinaret; nondum esse regnandi tempus; eadem arte, quâ pro FUSUI filio crederetur agere, procedendum eousque, donec auctis continuò copijs ac rebus meliùs compositis, non modò ZU regnum, sed imperium ipsum faceret ditionis suæ. Verùm, ut paulò antè conquestus sum, fortunæ dolo faventis indulgentiam præcox intervertit ambitio; dilapsique perduelles, qui erant in partibus, & à sese invicem distracti, quietem, quàm bellum maluerunt.

Hoc periculo defunctus Imperator, necdum tamen excussit ignaviam; Præfectisque totius imperij permissâ curâ, ipse totum se voluptatibus tradidit, insigniter juvante ac suadente CHAOCAO, qui tamen, quantum poterat, imperij ruinas machinabatur. Itaque rebelles negligentius persequi, alios ad imperij spem erigere, populum tributis exigendis Imperatoris nomine vexare, ut hortos, ut nova palatia, ut nemora & id genus alia fabricaret ad Imperatoris delicias ac libidinem. Ad urbis autem regiæ custodiam alebat quinquaginta militum millia; queis septus Imperator tutò esset ac liberè in libidine. Sed documento fuit, nullam diligentiam satis validam esse, nisi virtute sis munitus & subditorum amore. Nam quâ regnum ZU spectat Boream, prope HONAN LI EUPANGUS quidam ab Imperatore descivit; qui à parvis initijs orsus, tandem imperium occupavit. Et primò quidem cum socijs aliquot ex armis & rapto vivere solitus, in lacu POI vicinisque montibus; deinde ducem nominavit. Quanquam & tunc latronum potiùs more, quàm ducis, bellum faciebat finitimis. Erat LI EUPANGUS humili quidem natus loco, sed magnos gerens spiritus; de cujus indole mirabili, benevolentia, fortitudine ac felicitate multa Sinici scriptores tradidere. In parvâ etiam fortunâ non nisi magna meditabatur; nunquam se demittens in eam humilitatem, quâ victum etiam necessarium pararet sibi. Cùmque latronum dux esset, eadem lege suos continuò, nihil humile, nihil mediocre passus aggredi eos aut agere. Comes interim affabilitasque sermonis ei tanta, ut omnium in se facilè amorem accenderet. Quoties audiebat Imperatorem in otio tam turpi luxūque vivere; dicere solebat, viro forti

Supina Imperatoris astantia.

vel imperatoriam dignitatem quærendam esse, vel eligendam mortem.

Fortè incidit LIEUPANGUS in quendam LIUCUNGUM nomine, physiognomiæ peritissimum. Qui contemplatione super faciem ejus injectâ, repentè, veneratus ipsum, *Ego jam nunc, exclamat, profiteor subditum me tuum; Imperator eris! cum prædictione meâ consentiunt perspicua & evidentes in vultu tuo nota. Multorum quidem fata deprehendi explicuîque in futurum artu meæ felicitate; sed similem tui, domini mei, vidi adhuc neminem. Omnino si antiquitate ipsôque præstigiorum usu laudatissimi libri mei vera fantur, Imperator eris. Et hujus veritatis fiduciâ jam obsequio tuo in antecessum me devoveo. Præterea, si placeat, unicam, quam habeo, filiam inter hujus ævi pulcherrimas, ut videbu, ac sapientiæ miraculo florentes numerari dignam tibi, domino meo, uxorem despondeo. Magna enim à te spero, qui ad magna natus es. His auditis mirè lætus LIEUPANGUS, filix nuptias avidissimo consensu approbavit: cujus dein prudentiâ multùm est adjutus in occupando imperio. Sed cum fortunâ, quod plerumque fit virtutem deinde mutavit, & Imperatrix & nequissima, ut dicam paulò post.*

ULXIUS quanquam & ipse nequissimus, astrologiâ tamen maximè gaudebat siderumque studio. Unde prænosse scribunt eum, è cælestium cursu successorem instare sibi; quin & ex Australi provinciæ XENSI plagâ, futurum. Quare ut intervèteret vel turbaret stellas contra fortunam suam aurigantes; ad eos Sinæ tractus pervenit. inquirens & intentus undique, ubinam esset ille, quem desuper è cælo metuebat, in terris agentem. Et sanè attigit ea loca, ubi cum suis LIEUPANGUS habitabat. Qui turbatus Imperatoris adventu. Poilacûs altissimos montes fugâ petijt, ibique latitantem filij, fratres, omnesque consanguinei sunt secuti. Exceperat eos aliquando convivio; è quo sub noctem surgens per opaca montis inambulans cum convivis inusitata magnitudinis serpentem obviâ habuit, quem stricto ense duas dissectum in partes necat. Memorant subinde serpentem ab anu quæsitum; quem cum occisum reperiret, ita plorâsse. *Heu! filius meus, cui debebatur imperium, in album serpentem mutatus est! ah! non amplius eum video. Quid dicam? non ab alio profecto, quàm à rubro dracone interfectus est; ab illo nempe, cui fata destinant imperium altiore vi, quàm filio meo. Huic qui mortem obtulit, is sine dubio Imperator fuit. His ac talibus portentis (ut opinor, à LIEUPANGO*

Serpens occisus regni præsignum.

factis,

fictis, ut suorum animos erigeret) cum ipse, tum sui commilitones magnopere lætabantur, haud ambigentes, quin esset futurus Imperator. Ergo, quæcunque imperat, alacres exsequi, jamque velut Imperatorem colere. Sinarum hoc semper fuit, ut imperium ex immutabili fato pendere credant, & illud quasi habenâ quâdam de cælo victum descendere. Hisque persuasissimum est, illum, quem sceptrâ manent, è voto facturum omnia, donec ea capeat. Hinc continuo LIEUPANGUS seipso major evasit, adeo sociorum multitudine crescens, ut jam justum haberet exercitum; & ULXII conatus omnes in se quærendo elusit.

Interea XINGUS, ille, qui Zu regnum ambibat, etsi à maximâ suorum parte desertus, animum tamen haud despondit, & aliquot oppida vi cepit. Jamque ad urbem POI, quod ei nomen est à lacu, promovebat exercitum; cum loci Præfectus LIEUPANGUM invitat ad arcendum hostem. Ille præmissis ad urbem manipulis aliquot, cum omnibus copijs subsequitur. Quo cognito cum XINGUS armorum impetum verteret aliò; Præfectus urbis, velut obsidionis securus, jam LIEUPANGUM intra urbem non admittit. Excanduit vehementer ad hunc nuncium LIEUPANGUS; & ipse obsidione jam urget urbem. Et iracundiæ favit intestina seditio, quam ab eo missa per sagittam ad suos epistola de Præfecti perfidiâ quæsta commovit. Eodemque tempore LIEUPANGUS scandens mœnia, necquicquam contra nitente Præfecto, cepit urbem. Eo quamprimùm occiso milites, quotquot erant in urbe, omnes partium LIEUPANGI fuere. Atque ita copijs auctus, spoliisque locupletissimæ civitatis, è latrone dux militum factus, vexilla militaria rubri coloris omnia suis proposuit, ac solâ rubricâ nosci voluit. in omen accipiens, quod, occiso serpente, fatali denominatione rubrum Imperatorem ab anu se vocatum, audierat.

*Littera per
sagittam ex
urbe missa.*

Imperator his motibus auditis, Præfecto, cui provinciam HOKI regendam dederat, mandat, ut inferat ei arma. Nec defuit hic officio, missoque in Zu regnum cum ingenti exercitu HIANGLEANGO, non reputans, sæpe fidem exterorum amore patriæ infringi, cladem Imperatori, sibi mortis ansam dedit. Erat enim istud regnum HIANGLEANGO solum natale, cujus amore tactus, non modò contra ipsum non tulit arma, sed & regem omnino, ut olim habebat, illi dare constituit. Ac facilis erat ista expeditio, Quippe militum
omnium

*Miang yuus
pra animi
supore nec
litteram ad-
didit.*

omnium animis sibi devinctis, & hinc ad defectionem suâ sponte proclivibus, nepotis è fratre, juvenis audacissimi fortissimique manu HOEIKI Præfectum necavit, provinciâ in fraudis pretium sibi occupatâ. Profugerat autem è Zu cum HIANGYUO criminis adjutore reus homicidij. Scribunt HIANGYUUM usque eò tardum & hebetem fuisse, ut ad studia litterarum applicatus nec litteram potuerit addiscere. Quare objurgatus à patruo, nescire se respondit, cui rei conducant libri, nisi nominibus hominum mandandis posteritati. Jussus igitur artem gladiatoriam discere, nec ab eâ minùs abhorruit. Tum increpanti solocordiam patruo respondet iterum, armis quidem gaudere se, nolle tamen illam artem discere, quæ tantùm uni doceret alterive homini resistere, sed quæ multis. Scientiam ergo rei militaris didicit à patruo.

Imperator tantæ defectionis armorumque strepitu necdum excitatus è deliciarum somno, in dormivit reipublicæ. Sed parva & principia negligentem majora manebant mala. Nam eodem ferè tempore TIENXENU SÈCI regum stirpe in conspectu fuit, hostis eò nocentior, quòd adhuc latuerat. Nec diu factum; & à populis, qui imperatorem ferre non poterant, adjutus, CI regni partem occupavit, HANQUANGUS etiâ regnum YEN invasit, atque ibi confedit. In CHAO præterea regnum paternum horum exempla secutus è regio sanguine UUCHINUS, postliminio redijt. Sed vix mensem egit in pace, quam ob imperij confinia rex YEN bello malè coalitam dissolvit, proclioque victum cepit UUCHINUM. Captivitas tamen ei laxa fuit adeò, ut à XINGO, qui tunc in regno Zu commorabatur, poscere posset auxilia. Non defuit misero XINGUS, & CHANGULUM CHINYUUMQUE, fidos sibi duces in YENEM dimisit. Hi tamen antequam arma inferrent, miserunt legatum, UUCHINI libertatem exostulantes prærogativa virium, nec dubiæ spe victoriæ. Sed hæc YENI non intelligebantur, occidenti legatum contra jus gentium, & UUCHINUM retinenti. Tunc enim verò CHANGULUS & CHINYUUS ad vindictam ruentes, regnum immisso milite aggrediuntur. Hæc ubi rei militari Præfectus audiit, YENEM regem suum conveniens, *Ecquos, ait, homines esse putas, ô rex, CHANGULUM & CHINYUUM? Cui rex, Probos ac fideles suo dux viros puto; quippe quorum fidem nulla tempestas adhuc libavit. At ego, responder militum Præfectus, longè secus sentio. Quod modo tentant, in eo non sui ductus causam respiciunt.*

spiciunt, sed suam; sub auxilij specie CHAO regno imminentes, teque pulso ultro sese, ut deserto dein etiam XINGO ipsi duo dividant inter se regna. Iam turbatum est imperium; omnes piscari cupiunt. UUCHINUM ut liberum ad sua dimittas, rogo. Sic enim artes eorum conatusque franges; at, si detineas, majus inde timendum malum. HANQUANGUS id consilium secutus, UUCHINO que dimisso, bellum brevi sompivit. Quanquam hanc libertatem post paucos dies mors illius excepit; cui à duobus illis Praefectis HOEUS ipsius nepos in regno successus est.

Sub idem tempus quasi ex condicto novum regem KIEUM nomine GUEI quoque regnum accepit. Hæc omnia ferè secundo Imperatoris anno gesta sunt.

Eadem tempestate CHANGLEANGUS, ille, quem XINO Imperatori suprà memoravimus insidiatum esse, militaris rei peritus, multorumque stratagematum successu nobilis, à varijs rebellium ducum invitabatur, ut eum de modo ac ratione bellandi consulerent. Verùm ille neminem ex illis adiit, ad LIEUPANGUM etsi non invitantem, eoque tempore, quam alij multi, viribus inferiorem ultro venit. Interrogatus igitur, quid agendum in bello, quid vitandum maximè, sic respondit. *Reliqui duces, qui in Imperatorem insurrexerunt, imperium per vim ac nefas quarunt, nec tempori servire docti; nec regnandi libidinem dissimulare. Solum LIEUPANGUS à Cælo expectat illud, & accipiet; quippe qui non querit aliud, quam occasiones bene gerenda rei. Potius imperium querit LIEUPANGUM, quam LIEUPANGUS imperium.* Ajunt Sinæ militarem CHANGLEANGI peritiam in tribus his constitisse; in stellarum ac temporum observatione; in terrarum, montium, vallium ac fluviorum situ notando & descriptione; denique in servandis ac docendis militum ordinibus, exactaque disciplinâ militari.

*Changleangus
militaris periti-
ssa in tribus
constitit.*

HIANGLEANGUS interim, qui HOEIKI provinciam cepit occiso Praefecto, magnis collectis copijs ZU regnum, natale solum, ingreditur. Ubi cum XINGO congressus armis, eum internecione delevit. Mox & ipse tactus regnandi libidine, regnum ceu victor ac jure belli affectare cœpit. Sed præcocem ambitum senex quidam, FACENGUS nomine, discussit. Hunc maximi faciebat HIANGLEANGUS, ob singularem, quâ valebat, prudentiam; qui proinde liberius eum allocutus, *Imperium, inquit, haud aliorum facilis, quam regni*

*Senis prudens
consilium.*

ff

Zu

Zu militum armis collabefactari posse, minimè te fugit. Hoc regnum, uti XINGUM expelleres, ingressum, omnes te tuamque causam tuentur; nec alia res est, quòd te tam lati & alacres exceperint, quàm quia regem à te sperant. Si verò teipsum per vim intrudes; timeo, ne te longa maneat invidia, & brevis felicitas. An tu XINUM indormire putas rebus suis? eadem illum, que tu, meditari ne dubia; & cave, ne, cuius exemplum sequeris, exitum experiare. Populi suorum regum sanguinem amant. Quare, si me audis, unum ex ijs, qui XI I manus effugerunt, eliges. Eo facto totius regni conciliabis amorem tibi, contrahesque vires illius omnes, queis Imperatorem debellare nullius erit negotij. Tunc tibi dignitates honoresque nec vocati affluent ex voto, imò supra votum. Vera loquebatur senex; quem audiens H I A N G L E A N G U S, damnatòque regnandi consilio, S I N U M Z U regis nepotem in regem coronat, magnà totius populi lætitià. Rex H O E I U M appellari se voluit.

Eodem quoque tempore C H I N G U S quidam ortus regio sanguine, regnum H A N, ut paternum, collectis aliquot hominum millibus aggressus est occupare.

Hi motus omnes uno ferè anno quasi ex denunciato simul extiterè; queis populos inter se commisit una Imperatoris desidia & avaritia. Oppressi namque ac vexati alios dominos legebant, sub novis meliora sperantes. Imperator accepto tot motuum ac rebellionum nuncio L I S U U M militum Præfectum acriter increpuit, quasi malè republ. administraret; & ut solent Principes, omnem in Præfectos culpam inclinavit, quòd à populis desereretur. Cui L I S U U S è scripto respondit in hunc modum. *Prudentem Imperatorè decet omnino scelera severe vindicare. Nam si iusto sit lenior, majestas evilescit ac perit timor. At ubi sevam atrocemq; mortem maleficiois lex inexorabilis decrevit, omni spe impunitatis praevisa; cum verò peccare timent omnes.* Multa in hanc rem alia scripsit, ad ingenium Imperatoris se accommodans, quem omni crudelitate sciebat imbutum esse. Unde acerrimè inquiri iussit Imperator in eos, qui à se desciverant. Siquos nancisceretur, lento igni torrebat, necabátque crudelissimè. Præfectos illos, ut fidos laudabat, qui quamplurimos occiderent. Et hæc multarum cædium materies fuit. Nam & multi specie Imperatori placendi, privatas ulcisciebantur injurias; & ad merendam necem levissima quæque causa sufficiebat, imò sola criminis suspicio. Imperata præterea tributa majora, & vectigalium intentior exactio. Quæ quo quilibet plura per fas

*Crudelitas
Imperatorii,*

aut

aut nefas extorquebat à populis, hoc Imperatori gratior erat. Sed his ac talibus, quæ cogitabat sanare subditorum animos, atq; ad officium revocare; magis exasperavit. Civitates atque adeò provinciæ, adveniantes hostiles exercitus, quasi libertatis vindices præstolabantur; vimque præfringebant, ultro se subjiciendo. Comitatus ac modestia deerant Imperatori; quæ artes si adfuissent, pacatum erat imperium, desidia, libidine ac tyrannide tandem pessumdatum.

Sed adhuc Iabascens illud CHAOCÆUS Imperatoris adjutor, homo nequissimus, impulit in præceps. Hic, quos Præfectos à se suæque causâ suspicabatur alienos, falsis criminibus petit, quàmque plurimos necari jubet; illos præcipuè, quos CYNÆ familiæ videbat & Imperatori magis fidos. Illam quippe familiam statuerat quæscunque posset modis extinguere. Id unum agitabat adhuc eum, nequis Imperatorem fortè certiore faceret partim de ijs, quæ jam perfidè gesserat, partim quæ tunc meditabatur. Effecit igitur subdolo, & iniquissimo consilio, ut Imperator sibi ac LISUO commissâ imperij summâ, nunquam deinceps in aliorum Præfectorum magistratuumve conspectum prodiret. Sed documento fuit, haud omnia consilia esse bona, quæ talia videntur; & diligenter à Principibus quandoque, non utique populari trutinâ examinanda. Ceterum sic Imperatorem allocutus esse fertur. *Nimia familiaritas contemptum parit. Subditi, qui dominum suum saepe vident, multa simul vident, ob quæ aspernentur illum ac rideant, parvique faciunt pereunte paulatim obsequio. Si cupit apud suos esse magni semper, ac debito honore coli; eorum oculos vitet. Siquid habent causæ, illam exponant scripto, scriptoque respondeat Imperator. Omnino rara sit aut nulla potius, os ejus sacrosque vultus oculo plebejo ruendi, indulgentia. Sic rebus maturè consideratis decerner, quod est è publico futurum; sic prudentia virtutisque nomen ac decus apud suos tuebitur. Ex hæ pender veneratio, prominèque terribilius occulta majestas.* Hac oratione deceptus adolescens improvidus consilij, nunquam postea venit in senatum, nec aures cuiquam præbuit. Solos LISUUM & CHAOCÆUM admisit, quibuscum de republ. consultabat, sed rarò. Cùm igitur omnia in eorum essent arbitrio, diversis in Imperatorum studijs longè distrahebantur. LISUUS adhuc in fide constans; at CHAOCÆUS ex occulto inimicissimus erat. Et quia quasi pendebat ab hoc LISUUS; illius accedente fraude; tandem de occidendo Imperatore, deque imperio partiendo conveniunt ita, ut Au-

Fraude Imperatori persuasum, ut publicum vitet.

Proditio Præfectorum.

*Emulus
fraude subla-
tus,*

stralem alter, alter Borëam sibi Sinam auferret. Sed duo destinatis in-
tercessere. Primum, quòd LI YEUS natu major illius filius contra re-
belles dux missus, ad illos defecerat. Alterum, quòd hac audità de-
fectione LI SUUS, potestate, quam habebat, abusus, imperio præ-
coci summum ducem copijs præfecerit, quod solis Imperatoribus
licebat. Ob hæc igitur duo in carcerem ab Imperatore condituri,
CHAO CAO clam instigante atque urgente. Non poterat amulum
ferre; nec inculcare cædis consilium antè destitit Imperatoris auribus,
quàm in urbis ille regiæ foro duas in partes dissectus interijt. Sic tota
imperij gubernatio penes CHAO CAUM fuit; quod adhuc unicè qua-
siverat.

HOEUS interea Zu rex à suis electus, intra paucos dies totum
amplissimumque regnum ad obsequij reverentiam prouum habuit,
domesticum nativumque regem experientibus. Quare cum domi
tranquillæ res essent, Imperatorem bello petere ultimumque injurias ire
decrevit; LIEUPANGO celebratæ fortitudinis viro ad se invita-
to, creatoque duce. Tum vocatos duces omnes, HIANGLEANGUM,
SUNGYUM, ac LIEUPANGUM ad hunc mo-
dum alloquitur. *Quamobrem vos convosaverim, duces, ut paucis ex-
pediam, causam hanc habeo. Volo vos divisis copijs in Imperatorem infe-
stis armis ire, non ut imperium occupetis mihi, præter regnum, quod à ve-
stris accipi, nihil aliud ambiat; sed, ut & vos regnetis. Qui primus ve-
strum HIENYANG urbem regiam occupaverit, atque inde Imperatorem
ejecerit, illi ego CIN regnum jam nunc ex animi mei sententiâ ducerno &
addico. Agite fortiter, & quam de vestra fortitudine ac fide concep-
si sperem, acturum implete. Quomodo ad arma eatis, quomodo bellum confi-
ciatis, in vestra manu est; in votis verò meis, ut familiam CINAM pri-
mo quoque tempore deleatis.*

*Magni in Im-
peratorem
motus.*

Secundum hæc ceteri duces HIANGLEANGUM sequuntur,
Quo cum ingenti exercitu POYANG versus progresso, solus LIEU-
PANGUS à CHANGLEANGO doctus aliam ac breviorẽ viam, mi-
nore quidem cum exercitu, per provinciam HONAN Occidentem
ingreditur. Copiæ utrinque simul omnes XENS I provinciam, in quâ
Imperator erat, rectà petebant. Cujus rei fama tandem periculi ma-
gnitudine concussum è libidinum veterano excitavit. Itaque suos exer-
citus & ipse mittit in perduelles. Et primò quidem contra Zu regis
Præfectos, quorum imprimis erat formidabilis potentia, tendere jubet;
fatis

fatis gnarus, eo regno devicto, facile reliquos, qui regna invaderent, debellatum atque repulsum iri. CHANGTANUM ergo validissimo cum exercitu contra HIANGLEANGUM emittit; at atroci prope POYAM urbem commisso proelio, ab HIANGLEANGO stetit victoria. Hic exercitûs fugati reliquias, quas CHANGTANUS collegerat post fugam, persecutus, ad TINGTAO iterum fudit, horribili cum strage.

Eodem ferè tempore rem prosperè gessit LIEUPANGUS; qui, quâ CIN est contra occidentem, provinciâ XENSI regiones ingressus, resistentem sibi Præfectum cum copijs omnibus delevit, usque & usque viribus ac potentiâ crescens.

HIANGLEANGUS interim victoriâ elatus insolescere, alios alto supercilio despicerè, jamque non secus, ac si teneret Imperatorem, gaudio triumphare. Magno igitur apparatu ac pompâ, sed minore curâ contra novos Imperatoris exercitus movet. SUNGYUS etiam in tuto rerum cursu cautionè opus esse ratus, disciplinæ militaris eum admonuit, & *Optime dux, inquit, impensè tuâ causâ sum sollicitus. Comprime, quâso te, hos spiritus, nève adèò, tui securus, hostem sperne, cui non raro sui contemptus peperit victoriam.* At ille spreto æquè consilio, ut hoste, cum CHANGTANO iterum conflixit; memorabili clade affectus in eodem loco, prope TINGTAO, unde paulò antè victor discesserat. Quippe CHANGTANUS reparato exercitu, haud sanè spernendo illum excepit, hòc illustrem victoriam adeptus, quòd etiam HIANGLEANGUS ipse cecidit in proelio. Documentum ducibus, ne fortunâ elati victores militarem deserant disciplinam.

LIEUPANGUS auditâ HIANGLEANGI clade, sparsos ejus milites, undecunque potuit, ad se invitans, ingentem exercitum conflavit.

CHANGTANUS autem tam insigni victoriâ non contentus, GROCEO fluvio transmissis, felicitatem armorum in CHAUM regem promovet. Nam & Zu regno potiri debebat ex Imperatoris mandato; nec tutum tamen erat, hostem à tergo CHAUM relinquere. Hic enim annonam poterat omnem & reliqua bello necessaria nutu impedire. CHAUS viribus impar ad Zu regem mittit, qui petat auxilia. ZUUS, HIANGLEANGO remoto, SUNGYUM & HIANGYUM copijs præfecit, novo milite missis, qui CHAO regi ferret suppetias. Sed summa rerum potestas penes SUNGYUM fuit. HIANGYUS quidem

fortissimus ab omnibus habebatur; sed, ut immanis atque crudelis à Zu rege, SUNGYO parere jussus. Tertio ergo Imperatoris anno SUNGYUS cum exercitu ad NANYANG urbem pervenit. Ibi specie reficiendi militem, sex & quadraginta dies confedit in otio, fremente interim HIANGYO. Qui demum impatiens moræ & in SUNGYUM invehens, *Quò spectat, inquit, hæc cunctatio? Paulo antè noster exercitus cæco impetu ruit in suammet cladem; pater meus occubuit; rex omnibus rebus urgetur, & à nobis remedium expectat nec cibum interim nec quietem capiens, dum ejus hæud temerè de nobis concepta spei succedat victoria. Quæ quidem est in manu tuâ, si audemus esse felices, præsumque poscere. Abjectâ igitur cunctatione, invadendum hostem censeo.* Cùm SUNGYUS tergiversaretur, HIANGYUS, ut erat ingenio ferox & audax, eum in communi utriusque tentorio necat. Placatos deinde magnis promissis milites, se sequi jubet; prædâ omnem ipsos manere; se non nisi patrui cædem ultum, & acceptæ cladis ignominiam deletum ire. Itaque omni exercitu ad obsequium pronò, naves quamplurimas instruit, ac celeriter CROCEUM transmittens, milites unâ cum trium dierum annonâ in terram exponit. Tum, ne qua spes refugiendi timidis esset, cunctis navibus impedimentisque meris, *Nunc, ut videtis, commilitones, inquit, effugium nobis nullum est reliquum, quàm in virtute nostrâ; unicam hanc habemus arcem. Atergo reditum præpedit vastus fluvius; à fronte Imperatoris instat inimicus exercitus. Vel moriendum nobis, vel fortiter pugnandum. Agite, ut viros fortes decet; si vita, si honores, si divitiæ vobis sunt cordi.* His dictis in UANGUANUM Imperatoris legatum movet, acièsque poscit; impetu novies factò semper rejectus. Donec fuso tandem Imperatoris exercitu, UANGUANIO que capto, tantam stragem edidit ut omnes illius Præfecti de imperio jam conclamatum esse dicerent. Nemo tamen Imperatorem admonere ausus est, rem celante CHAO CAO.

Sub idem tempus LIEUPANGUS, UUCHING urbem in GUEI regno sitam armis obtinuit. Nam regionis illius Præfectus ei resistere non ausus, ultro cum suis ad ipsum defecit. PUNGYUENO nomen illi erat; quem benignè ac comiter exceptum LIEUPANGUS ducem creat suum, ejusque fide subnixus mittit ad universum GUEI regnum occupandum, regni præfecturâ, quâ fungebatur priùs, eidem commissâ.

Post captum UANGUANUM & PUNGYUENI defectionem, que in rerum articulo deprehenderetur imperium, tandem docetur Impera-

*Fuga militum
naves subdu-
ctæ.*

Imperator. Quí ut tantis malis jamjam ingruentibus aliquo modo iret obviam; denuo, CHANGTANI O duce, valentem exercitum in HIANGYUM emittit. Hic post aliquot velitationes Marte semper inferior, nunquam ausus est exinde manus conferere; ne rem totam in casum daret; & quia sperabat HIANGYUM in hostico fame annonæque penuriâ laboraturum. Et fortasse cunctando illum fregisset, vel certè victoriæ occasionem nactus esset. Sed Imperator moræ impatiens, & spe ductus HIANGYUM brevi posse vinci, rei summam in perniciem dedit; missâ primùm acri & vehementi epistolâ CHANGTANI ignaviam & otium increpans. Ille ut, quid ageret ac tentaret, Imperatorem admoneret. HINGUM è ducibus unum ad CHAOCAM Colaum legat, qui de suis consilijs omnibus eum edoceret, ac simul de auxilijs aliisque rebus ad victoriam obtinendam necessarijs cum illo ageret, & pugnae adhuc detrectatæ causam exponeret. CHINGUS ipsum triduum subsistens, nunquam aditum ad CHAOCAM invenit. Iratus proinde insalutato eo ac re infectâ ad CHANGTANIUM redijt, & indignatione plenus, *Quid agimus, inquit, optime dux? quousque tot urgemur malis? jam eo loco sunt res nostra, ut nec victoriam nobis profutura sit. Servitus est nobis apud pessimum Imperatorem iniquissima, neque nos neque rationes nostras audientem. Et hoc fortasse ferendum aliquis putet, quod alieno magis est quàm suo vitio malus Imperator; at illud quàm nobis indignum, CHAOCAS subesse, homini superbissimo & sceleratorum omnium supremo? Ab hoc (ô infandi vilitas obsequij!) ab hoc pro libidine gubernamur; cui nulla interim nostri cura, nulla imperij, cum maximis rebus adeuntes à se repellenti. Tres dies ad ipsius fores contrivi moliens aditum mihi, semper exclusus.* His auditis CHANGTANIUS, ardens iracundiâ, *Quando igitur Imperator nostri curam non habet; nec nos illius ullam deinceps habebimus. Neque fas est repugnare Calo, CINE familie interitum properanti.* Et cum dicto legat HINGUM ad HIANGYUM, cum eo tractat, & cum omni exercitu ad illum desciscit. Quæ res multiplici vitio labans imperium & ipsum Imperatorem penitus affixit; damno suo docentem, quantum cavere debeant Principes à suorum sibi contemptu & contumeliâ.

Hac defectione CHAOCAS auditâ, priusquam ad Imperatoris veniret aures, ne ab illo crimini subjectus puniretur, ipsum Imperatorem parat è medio tollere. Nec aliter fecit atque destinaverat immisso in palatium primæ nequitie sicario; à quo UULXIUS Imperator

*Imperator
à suo Colao
necatus*

tor occisus est anno imperij tertio, florente adhuc ætate. Cujus patricidij suspicionem ut à se CHAOCaus averteret; dum vicariâ manu patratur scelus, domi se continet aliquot dies, morbum simulans. At ubi eadem Imperatoris fama vulgavit; protinus velut illius vindex è domo prorumpit in publicum, conquiritè laborans, ut comprehenso ficario sociisque manifestum facinus faciat. Deinde, quò illustrior haberetur adversus CINAM familiam fides sua; effecit, ut INGuS ex eadem sublegeretur Imperator, populis in obsequium ejus jurantibus, In hunc modum occisi ab se Imperatoris infamiam amoliebatur; sed frustra.

TERTIUS IMPERATOR INGUS.

Imperavit XLVI. dies.

*Ætate 41. anno
52. ante Chri-
stum 106.*

*CHAOCaus
suorum scelerum
panas
dat.*

*Memoratu di-
gna nequitiâ
Chaocai.*

INGUS tertium post diem, quàm erat electus, cognitâ CHAOCai nequitiâ, magnoperè quidem excaudit; sed primum ultionis impetum retardabat illius potentia. Quare cum filio colloquens, Egum & ego simulabo, ait; tu verò, fili, cum CHAOCaus ex officio, quo fungitur, ad me solus, quod ipsi soli licet, ingrediatur, tum ex insidijs repentè prosiliens nil tale cogitantem hoc pugione transfige, Acceptoque ferro princeps intentus occasione, simul mandatum patris & CHAOCai spiritum exhaust. Hunc exitum habuit CHAOCaus, homo sanè nequam; cujus postea familiam Imperator in tertiam usque progeniem delevit. Memorant hoc loco Sinici authores, ad tantam potentiam dequissimum hunc Colaum sub ULXIO Imperatore pervenisse, ut, quoscunque lubitum esset Præfectos vel necaret, vel exueret præfecturâ, vel donaret. Ex unius arbitrio ac libidine omnium vita, mors, fortuna pendebant. Contra placitum ejus & voluntatem aliquid fecisse vel dixisse capital erat. Illud prorsus admiratione dignum, quod referunt. CHAOCaus fortè cervum obtulit Imperatori; quem equum, non cervum esse dicebat. Risit Imperator, & CHAOCaum errasse dixit. Tum Colaum enim verò non cervum esse, sed equum, acriter cum Imperatore contendere. Hic ad circumstantes versus ex eis quarit, cervusne sit an equus? Alij cervum, equum

equum alij dixerunt; qui neutrum vellent offensum, tacere. Notavit omnes, qui cervum dixerant, CHAOCAS; ac deinde morte multavit. Unde omnes tantus illius invasit timor, ut, si mentem ejus noverant, scorpionem ovum dicerent; apertæ veritatis faciem turpissimo deformantes assentationis lenocinio.

LIEUPANGUS interea vallis fauces, quæ patebat aditus ad regiam, victricibus & infestis armis penetraverat. INGUS contra copijs omnibus præfidiariisque secum eductis oppositas Orienti fauces occupat, & propugnaculum YA o dictum inibi permunit opere subituario. Adest LIEUPANGUS, & totus in pugnam prurit. Quàmque primùm invasisset Imperatoris exercitum, nisi CHANGLEANGUS reprimeret audaciam ejus. Hic videbat Imperatorem loco ac numero superiorem esse. Quare ad artes suas versus, multa rubri coloris vexilla disponit in montium jugis, vel ut majoris exercitûs specie illuderet hosti, vel eum averteret, si fortè cogitaret Imperator LIEUPANGUM in fugam compellere. Postea fidos homines subornavit, qui ad Imperatorem transfugerent. Hi sub justæ defectionis umbrâ latentes exceptique benignè. Imperatoris milites hinc inde ad sequendum LIEUPANGUM sollicitantes, multò plurimis persuasere, ut illius signa sive felicitatem amplecterentur. Fidiores tamen adhuc timebant fidem deserere. Sed nihilo seciùs res in seditionem erupit ac motum in Imperatoris exercitu, quem CHANGLEANGUS discordiæ author ex alti montis vertice notavit. Ergo LIEUPANGUM statim pugnam ciere jubet. LIEUPANGUS superato magnis difficultatibus monte QUEI per ejus crepidines à tergo tendens, repentino impetu inopinantes & malè cautos percellit hostes, irruensque in eos aliquâ factâ strage vertit in fugam. Deinde fugientibus instans, ad LAN TIEN oppidum jam ad præliandum paratos offendit, collatisque signis hostium potitur. Imperator in urbem se recepit; sed ubi se ab omnibus destitutum videt, victoris arbitrio se permittit, ut in sequenti libro referemus. Imperavit familia CINA tres & quadraginta duntaxat annos, habuitque Imperatores tres, uti diximus, Nunc ad LIEUPANGUM redeamus.

Stratagemas